

Osnivanje nacionalnog muzeja za fotografiju Prijedlog za srednjoročni plan rada fotografske sekcije ULUPUH-a

Petar Dabac

»Arhiv Toše Dabca«, Zagreb

Primljeno: 10. 6. 1986.

Povijest naše fotografije seže gotovo do momenta u kojem je izumljena — to je period od oko 150 godina. Usprkos takvoj tradiciji, zanemareno je stručno čuvanje fotografske baštine, a malo je ustanova i pojedinaca pokazalo razumijevanje za to, tako da i danas zbirke koje se čuvaju ipak polako propadaju jer je to u samoj prirodi fotografskih materijala.

Počeci mojih ozbiljnih razmišljanja o problemu čuvanja fotografskih dokumenata sežu nekoliko godina unatrag. Osnovni razlog je činjenica da vodim brigu oko fotografske ostavštine Toše Dabca. K tome potakli su me razgovori s Radoslavom Putarom u doba dok je bio direktor Muzeja za umjetnost i obrt, najstarije kuće u zemlji koja je sustavno počela stvarati zbirku fotografskih dokumenata, u kojoj su se još nedavno fotografske ploče iz prošlog stoljeća čuvale u prostoriji koja se zimi grijala ugljenom (sumpor iz ugljena i vlaga u zraku stvaraju kiselinu koja veoma agresivno djeluje na fotografsku emulziju).

Iskustva unutar vlastitog ateljea, iskustva drugih ustanova u nas kao i kolega fotografa koji imaju arhive, uz pomoć strane literature, dovela su me do užasnog saznanja o sudbini naše fotografske baštine. Naša sredina ne samo da još nije postala svjesna važnosti konzervacije fotografskih dokumenata nego u ovom momentu nije ni financijski ni tehnološki spremna da počne raditi na jednom takvom projektu. Bez obzira na to, mislim da je potrebno upozoriti na postojeći problem, navesti ljude — prvenstveno fotografe i one koji se služe fotografijom — da posvećuju više pažnje fotografskim dokumentima, te da od strogih normi za njenu konzervaciju pokušaju primijeniti barem one koje se u sadašnjim našim uvjetima mogu provesti.

Kao primjer učinjenih propusta mogu navesti veliku retrospektivnu izložbu Toše Dabca u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu 1968.

god. Postavlja se pitanje što je ostalo od ove izložbe? Jedan mršavi katalog, vjerojatno već davno rasprodan, gomila dasaka na kojima su fotografije nalijepljene i deseci najvrednijih negatifa iz arhiva koji su djelomice uništeni kao žrtva velikih povećanja (pretjerano izlaganje svjetlosti i toplini). Sve je to bilo prouzročeno neznanjem muzejskih stručnjaka a izložba nije bila fotografska već »kunsthistoričarska« i dizajnerska. Foto-panoi koji su pohranjeni u muzeju, ustvari, ne mogu se čuvati jer su neprikladni zato. Velika povećanja nisu mogla biti ni dovoljno fiksirana niti isprana, te nemaju arhivsku trajnost. Ljepilo i ploče nepoznatog porijekla — prije ili kasnije — uništiti će fotografiju. Poznato je i sigurno da u vezivu sadržanom u panel-pločama postoje supstance koje razorno djeluju na fotografsku sliku, a njihovo isparavanje škodit će i drugom inventaru muzeja. Foto-panoi su veliki i teški pa ih je teško prenositi tako da ova izložba vjerojatno više nikad neće biti prikazana. Možda je i bolje što neće biti prikazana jer je u ovom postavu pokazala kako se s mnogo amaterskog entuzijazma i novaca čine veliki propusti. Presudni utjecaj muzejskih stručnjaka očituje izbor slika, među kojima su neke kadrirane posve drukčije nego je to sam autor radio u momentu kada su nastale, a neki vrijedni arhivski snimci nisu uopće pregledani niti korišteni. Tako se postavlja ne samo pitanje stručnosti već i odgovornosti.

Neke su zbirke posve propale zbog nebrige vlasnika (uglavnom nasljednika), neke zbog nedostatka novca za njihov otkup, neke u toku drugog svjetskog rata, neke zbog loših uvjeta u kojima su čuvane, a k tome često su i sami autori premalo pažnje posvećivali procesu obrade filmova i slika zbog čega su one počele brzo propadati.

Želimo li sačuvati jedine autentične dokumente iz prošlosti i sadašnjosti, krajnje je vrijeme da se problemu konzervacije fotografskih slika posveti najveća pažnja. O budućnosti fotografije moći ćemo razmišljati tek kada budemo sačuvali od propasti njena najznačajnija ostvarenja. Iz ekonomskih se razloga takav pothvat treba provesti na jednom mjestu i zato predlažem osnivanje **Nacionalnog muzeja za fotografiju** u Zagrebu.

Rezultati društvene nebrige o fotografskoj baštini i o (ne)školova-

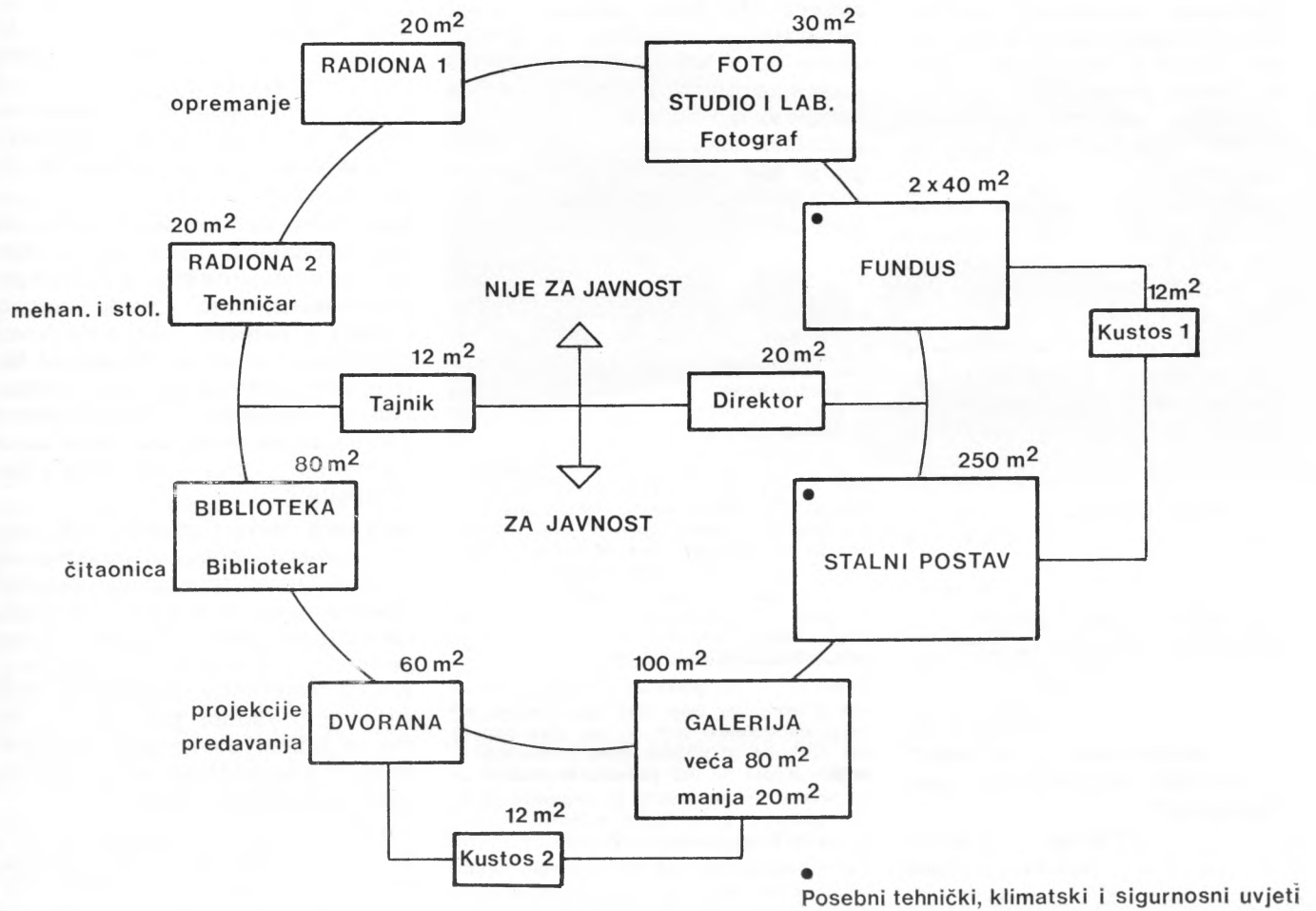
nju fotografa vide se svugdje oko nas. Činjenica je da mi nemamo prave visokoškolske ustanove za fotografiju, da se većina fotografa regrutirala iz raznih drugih — srodnih i nesrodnih — zanimanja i da je veoma često ona zapravo azil za neuspjele sudbine. Stotine polupismenih novokomponiranih fotografa stvorilo je klimu diletantizma i trke za zaradom u kojoj prave vrijednosti gube bilo kakav značaj i smisao. Ne vjerujem da (kao u slikarstvu) može postojati fotografska naiva; mogu podnijeti kič u fotografiji, ali nikako ne mogu dopustiti da nas okružuje fotografski šund. Fotografija je (i) pitanje obrazovanja.

U nas gotovo i nema kvalitetne praktične i teoretske literature naših autora; broj autorskih monografija u odnosu na broj fotogrifa je zanemariv; mi još nemamo napisanu cjelovitu povijest naše fotografije, a nemamo ni ustanove koja bi se brinula da prave informacije o našoj fotografskoj kulturi odu izvan granica zemlje.

Zadatak Nacionalnog muzeja za fotografiju bio bi prvenstveno u sakupljanju, čuvanju i kopiranju fotografskih dokumenata, te potom skupljanje fotografske literature i opreme. Muzejska bi djelatnost k tome morala obuhvatiti izložbe, biblioteku i stalni postav, te omogućiti distribuciju arhivskog materijala zainteresiranim strankama (školama, fakultetima, novinskim kućama, stručnim radnicima, izdavačkim kućama itd.).

Jedan od najvažnijih zadataka Nacionalnog muzeja za fotografiju trebao bi biti i odgovarajući način stimulacije produkcije vrhunskih fotografskih osvarenja — kako otkupima djela, tako i provedbom fotografskih projekata koji bi — uz organiziranu akciju (na inicijativu Muzeja ili drugih zainteresiranih ustanova) — osigurali suradnju s najboljim autorima umjetničkih fotografskih dokumenata o našoj današnjici, o ljudima, događajima, urbanoj i prirodnoj okolini itd. Fotografski dokumenti iz ranijih razdoblja uglavnom su nastali zahvaljujući malom broju pojedinaca, profesionalaca i amatera. Danas takvih pojedinaca gotovo i nema, a i posljedice će se uskoro pojaviti. Veoma odgovoran zadatak Muzeja za fotografiju je i postavljanje kriterija prema kojima bi se fotografska djela uvrštavala u muzejski fundus. Kao polazište za iznalaženje

ORGANIZACIONA SHEMA MUZEJA FOTOGRAFIJE
(bez pomoćnih i sanitarnih prostorija)

kriterija osvrćem se na tekst Jean-Claudea Lemagnya **Fotografija i kritika** u kojem se ističe da danas treba biti militantan u fotografskoj kritici. Po njegovom mišljenju fotografija kao umjetnost je fotografija kao takva, a umjetničko djelo je nešto suvremenoga što nam predložuje istinu o nama samima i o svijetu — ono nije ničemu korisno a opet nema ničeg što je potrebije. Fotografija treba da se distancira i da izbjegava bilo kakav kompromis s potrošačkim svijetom. Dokle god fotografija samu sebe istražuje, dokle god je u potrazi za samim sobom, treba da je oštro odvojena od one vrste fotografije koja služi isključivo da kontrolira mase i koja je sredstvo privrednih i političkih interesa. To nije pitanje morala nego pravilne kulturne strategije ističe — Lemagny.

Pristupiti ostvarenju projekta »Nacionalni muzej za fotografiju« bilo bi nemoguće bez suradnje s ustanovama i pojedincima koji svo-

jim znanjem i iskustvom mogu stručno i odgovorno riješiti postavljene zadatke. Oni bi trebali da stvore viziju budućeg Muzeja i da angažiraju ljude koji će započeti njegovu neposrednu realizaciju.

Kako danas za Muzej fotografije nije pokazan vidljiv društveni interes, a ne postoje ni prostorni i materijalni uvjeti, ne treba očekivati da će se uskoro i dio toga realizirati. Ako se bilo kakva akcija pokrene, ona mora biti u etapama. Ponajprije treba uvjeriti sredinu u kojoj živimo, kao i njene najmjerodavnije ljude koji odlučuju o kulturnoj politici, da je potrebno osnovati Muzej za fotografiju. Trebat će neko vrijeme da taj problem prodre u javnost putem štampe, radija i televizije, potreban je osobni angažman članova ULUPUH-a u propagiranju te ideje među svojim suradnicima i poslovnim partnerima. Naravno trebalo bi ovaj tekst poslati na adrese ustanova i pojedinaca koji bi svojim autoritetom,

vlastitim interesom i financijskim sredstvima mogli pridonijeti stvaranju Muzeja za fotografiju.

Početak rada trebao bi biti vezan uz neku ustanovu (npr. MUO) ili Nacionalna biblioteka prostorno i administrativno uz posebno financiranje SIZ-ova. U prvoj fazi nisu potrebne posebne prostorije, a uz angažiranje vanjskih suradnika predviđeni su slijedeći radovi:

- izrada kompletnog projekta rada i sadržaja Muzeja;
- snimanje postojećeg stanja u gradu, republici i Jugoslaviji (popisivanje, fotografiranje i stvaranje dokumentacije o fotografskim zbirkama u muzejima, galerijama, u privatnom vlasništvu, foto-klubovima);
- izrada projekta stalnog postava;
- traženje prostora u kojem bi se ubuduće odvijala djelatnost Muzeja za fotografiju;

— angažiranje stručnjaka iz raznih grana privrede da istraže pogodne oblike zaštite i ispitaju materijale koji se u svrhu zaštite smiju upotrebljavati te istraživanje mogućnosti proizvodnje tih materijala kod nas (papir, plastika, drvo, boje i lakovi, ljepila, pisači pribor, rashadni uređaji, rasvjetna tijela, fotografski materijali, alati, kemikalije itd.)

U drugoj fazi, uz vanjske suradnike, treba zaposliti jednog kustosa koji se isključivo bavi fotografijom i koji dalje rukovodi slijedećim radovima:

- uređenje privremenog depoa s odgovarajućim klimatskim i tehničkim uvjetima za smještaj i čuvanje fotografskih dokumenata
- sakupljanje materijala koji će biti osnov Muzeja;
- restauriranje i konzerviranje sakupljenog materijala;
- pod pretpostavkom da je prostor nađen: izrada projekta za adaptaciju prostora te izrada financijskog plana i traženje mogućih izvora financiranja;
- pronalaženje budućeg kadra koji će raditi u Muzeju te njegovo stručno usavršavanje i specijalizacija.

Treća faza predstavlja osamostaljenje Muzeja u posebnu ustanovu i zapošljavanje radnika u stalni radni odnos, i to:

- 1) direktor
- 2) tajnik (ujedno vodi računovodstvo)
- 3) kustos I (fundus, stalni postav, stara fotografija)
- 4) kustos II (galerija, dvorana, suvremena fotografija)
- 5) bibliotekar
- 6) fotolaborant (vodi brigu i oko projekcija)
- 7) tehničar (tehničko održavanje zgrade i mehanička radiona)
- 8) čistačica

Prema shemi minimalni radni prostori zapremaju 696 m². K tome treba još dodati pomoćne prostorije (hodnici) te sanitarne prostorije, garderobe i skladišta te treba računati na najmanje 850 m² ukupnog prostora.

Opasnost za stare fotografske dokumente postoji i zbog pojave novih tehnologija dobivanja slika (elektronska fotografija). Zbog novih tehnologija one stare vrlo brzo, padaju u zaborav te će uskoro biti veoma teško, gotovo nemoguće, nabaviti potrebne materijale za ko-

nzervaciju starih fotografskih dokumenata. Već su npr. neke firme prestale proizvoditi filmove za izradu duplikat-negativa s obrazloženjem da nisu potrebni; onaj tko je smatrao da treba sačuvati svoju fotografsku baštinu taj je to već učinio. Ovo što je u ovom tekstu navedeno samo su natuknice za razgovor. No nećemo li barem pokušati da se ideja o Muzeju fotografije ostvari da bismo mogli generaciji koja dolazi gledati u oči čiste savjesti.

ABSTRACT

The foundation of the national museum of photography

P. Dabac

The history of our photography reaches almost 150 years back. But in spite of the tradition expert care of the heritage has been neglected. The Museum of Arts and Crafts is the oldest institution in the country that initiated a systematized collection of photographic documentation. The material, however, is not being kept under favourable conditions.

If we want to preserve authentic documents from the past and the present, we must immediately turn all our attention to the problem of photography conservation. With respect to the present economic situation it is necessary to organize it in one place, i. e. to found a National Museum of Photography in Zagreb.

The foremost task of the museum would be to collect, keep, and copy photographic documentation, to collect literature on photography, photographic equipment, to start a permanent display, exhibitions and a library, and to enable the distribution of archival material to all who are interested in it. The National Museum of Photography should also stimulate the production of top photographic works of art in an appropriate manner, and set fixed criteria for the photographs to be accepted among the museum holdings. In order for this project to materialize it is in the first place necessary to arouse in our society the consciousness of such a cultural need.

Razvoj muzejske djelatnosti u Novoj Gradiški

Vjekoslav Žugaj

Zavičajni muzej,
Nova Gradiška

Primljeno: 7. 7. 1986.

Novogradiško područje, bogato arheološkim i povijesnim lokalitetima, privlačilo je još početkom ovog stoljeća.

Zabilježeni su terenski obilasci Josipa Brunšmita, Đure Sabe i Anđele Horvat, izvještaji kojih su prvi signali stručnoj i široj javnosti o ulozi i važnosti lokaliteta novogradiškog područja. Obilaskom terena prikupljen je veći broj nalaza, koji se pohranjuju u Arheološkom i Povijesnom muzeju u Zagrebu, a djelomice i u muzejima Beča i Budimpešte.¹

Iako tada Nova Gradiška nije imala muzejsku ustanovu, pojedini su građani jače spoznavali važnost čuvanja ovog materijala. Nažalost, nepostojanje dokumentacije iz tog perioda onemogućuje precizniji uvid o doprinosu pojedinaca, koji su svojim radom pomogli da se dio vrijednog povijesnog, etnografskog i arheološkog materijala sačuva do današnjih dana.

Potreba da se osnuje muzej javila se prvi put oko 1950. godine. Zaključkom Narodnog odbora osnovana je 18. X. 1952. god. muzejska zbirka, a neposredan povod bila je donacija obitelji Špišić iz Nove Gradiške.

Osnovu ove donacije — koja se nakon prelaska u društveno vlasništvo može tretirati kao prva muzejska zbirka — sačinjava: zbirka starog oružja, numizmatička zbirka te više arheoloških nalaza.

Istovremeno je — prema riječima dra Bauera — sakupljen veći broj dokumenata i fotografija, sadržaj kojih je uzor zbivanja u novogradiškom kraju u razdoblju od 1918. do 1945. godine.²

Prvi smještaj muzejske zbirke bio je u bivšoj ljekarni mr. Karla Die-neša, a 1. X. 1954. god. muzejska je zbirka premještena u prizemlje Kotarskog suda. Prvi kustos zbirke bio je Stjepan Maraković, a nakon njegove smrti 1955. god. zbirka je ostala bez nadzora pa je zatvorena za posjetioce.³

Pokušaj da se obogati i oživi rad muzeja predstavlja i dogovor tadašnjeg povjerenika za kulturu N. Gradiške, prof. Augustina Žugaja